

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

2. De libero.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

siquidem ex contrario rectè infertur contradicto-
rium: *Est nigrum, ergo non album.* Non item ex con-
tradictorio contrarium, *Est non album, ergo nigrum.*
Confirmatur. Sola ignorantia facit actionem esse
non voluntariam, vt si hominem occidisti, inuincibiliter ratus esse feram, sponte homicidium non
commisisti. Non tamen sola ignorantia facit actio-
nem esse inuoluntariam; sed requiritur etiam repu-
gnantia voluntatis, vt dicaris inuitus agere. Qua-
propter, si inimicum, quem occisum vis, per inuincibilem errorem pro fera occidas, homicidium tibi
nec voluntarium erit, nec inuoluntarium. 29.

CAP. II.

De Libero.

Libera actio est, quæ post intentionem finis, & I
deliberationem rationis ex electione est.

Intentio est motus rationalis appetitûs in finem,
per media assequendum, cuiusmodi actio soli ho-
mini competit, nam solus ipse in bono cognito per-
cipit ordinem ac proportionem ad media: in qua
proportione formalis ratio finis consistit. Bruta,
quia carent intellectu, materialiter solum cognoscunt
bonum suum & finem.

Finis est, qui propter se appetitur, & cuius gratia
cætera velut media appetuntur.

Deliberatio rationis oritur ex indifferentia rerû, 2
intellectui in hac vita propositarum, quæ indifferē-
tia in eo consistit, quod nullum particulare obiectû
homini in hac vita appareat omni ex parte bonum
atque conueniens, hic & nunc necessario appeten-
dum si felix esse velit: nam in obiectis virtutum, V.
C. reperit molestiam, in obiectis vitiorum turpitu-
dinem.

dinem. Quamobrem humana ratio confert hinc apparentes rationes conuenientiae, illinc oppositas rationes inconuenientiae, & sic deliberat; ac deniq; concludit siue iudicat, diciturque talis processus intellectus, deliberatio & consilium, quod in brutis non reperitur, sed solum necessarius impulsus, siue determinatio potentiae ad prosequendum delectabile, & fugiendum molestum. 30.

3 Voluntas liberè eligit, vel respuit id, quod intellectus, facta consultatione iudicauit.

NB. Quamdiu Intellectus vnum ex propositis melius, aptiusq; ad finem intentum iudicat, voluntas non potest eò ipso oppositum eligere. Esset enim talis electio sine rationis iudicio, quod fieri nequit.

4 Duplex est libertas. 1. Secundum Exercitium, estque potestas seu indifferentia ad agendum & non agendum. Qualem libertatem homo in hac vita circa omnia obiecta habet: siquidem nullum obiectum est, cuius prosecutio adeo necessaria videri debet ad obtinendam felicitatem, vt ommissio actus circa idè obiectum, nò etiam aliquam rationem boni haberi possit. Quod attinet ad vitam, beati necessariò amant Deum, ideò quia nulla ratio se offerre potest, cur Deus clarè visus, & voluntati tanquam summum bonum indefinenter propositus non ametur. 2. Libertas secundum specificationem, estq; potestas siue indifferentia, tum hanc, tum contrariam actionem circa idem obiectum exercèdi; V. C. circa Fidei propositionem, assensum ac dissentum, circa Deum, amorem & odium; Cuiusmodi libertatem homo in hac vita circa omnia bona particularia habet; non item circa bonum & malum in còmuni. Prius prob. Quia nullum est particulare obiectum, quod intellectui

le etui in hac vita adeo bonum appareat, vt non etiã in eo reperire possit aliquam rationem malitiã. Si quidem optimum Deum apprehendere potest, vt punitorem sui, eaq; ratione ipsum odisse: neq; vllum obiectum adeo malum apparet, vt nõ habeat rationem boni; nam omne malũ fundatur in aliquo ente, quod naturã suã bonum est: sic mors propria, quia à maiori malo liberat, per accidens bona iudicari potest. Posterior prob. Adæquatum obiectum voluntatis volentis est bonum, nolentis est malum; atque in bonitate seu felicitate vniuersim seu abstractè considerata non reperitur aliqua ratio mali, & è cõtra. Ergo voluntas odisse non potest felicitatem, neque amare miseriam in communi. 31.

Liberò contradictoriè opponitur non Liberum, 5
contrariè autem necessarium naturæ.

N. Sicut duplex necessitas. 1. præcipientis legis seu prohibentis, quæ est necessitas ex hypothesi, si reatũ ac pœnã declinare velis. 2. Necessitas naturæ. Sic homo sumpto cibo nõ potest non nutriri, ita & duplex libertas, 1. ab obligatione legis, sic libera opera dicuntur, quæ non cadunt sub præceptum V. C. cælibatus. 2. Libertas à necessitate naturæ; sic omnia ea libera dicuntur, quæ ex deliberatione rationis, & electione voluntatis fiunt, alioque nomine vocantur actiones morales, quia pertinent ad mores, quibus laudem vel vituperationem meremur.

Sola voluntas libera est formaliter à necessitate 6
naturæ, intellectus autem est radix libertatis.

Illæ Actiones hominis propriæ dicuntur, quæ propter 7
finem ex deliberatione rationis fiunt, reliquæ quæ ex necessitate, naturales, V. C. dormire

Actus humani partim sunt elicti à volũtate (V. C. 01
quæ à libera voluntate immediatè eliciuntur; quorũ

alii circa finem versantur, & sunt 3. Simplex voluntas seu complacentia boni. intentio boni acquirendi, & fruitio seu gaudium in bono acquisito: alii verò versantur circa media, scilicet consensus, electio & usus) partim sunt imperati, qui sunt actus aliarum potentiarum, videlicet intellectus, appetitus sensitivi, & externorum membrorum, quæ voluntatis motionem suscipere solent. Adde; Ipsam voluntatem sibi ipsi imperare posse. sic V. C. Charitas vel pœnitentia imperat actus aliarum virtutum, quando voluntas ex motivo vnius virtutis, elicit actum alterius virtutis, V. C. ex amore Dei pauperis miseretur.

9 Coroll. 1. Intellectus per se & secluso actu voluntatis, non est capax peccati & meriti, similiter nec appetitus sensitivus, nam ad peccandum & ad merendum requiritur libertas à necessitate naturæ; atque intellectus per se non est liber à necessitate naturæ. Ergo.

Coroll. 2. Primus actus intellectus in quouis negotio, non est propriè humanus seu moralis sed naturalis, ideoque peccati meriti que incapax. Nam libertas non est sine actu voluntatis: Sed primus actus intellectus, seu prima cogitatio in quouis negotio est sine omni actu voluntatis: cum enim voluntas non feratur in incognitum, & consequenter omnem actum voluntatis præcedat actus intellectus, ne in infinitum abeamus, necesse est fateri, aliquem esse actum intellectus, qui volitus non sit, ideoque nec liber aut moralis: ad eiusmodi autem primam cogitationem homo à Deo immediatè potest moueri; ordinariè tamen per sensus exteriores, & per imaginationem naturaliter concitatam.

10 Coroll. 3. Actus intellectus & actus voluntatis, sunt

sunt inter se partim priores, partim posteriores. Primus enim omnium est apprehensio finis, seu actus intellectus proponens obiectum voluntati, ut bonum hominis: sequitur amor & intentio voluntatis; exinde mouetur intellectus ad inquirendū media, & consultandum ac denique iudicandum, quodnam conueniens ad finem obtinendum: succedit his liber consensus voluntatis amplectentis medium; post consensum in tempore executionis faciendæ; intellectus practicè iudicat medium à voluntate approbatum, membris exterioribus exequendum esse, qui actus imperium dici solet, procedens elicitiuè ab intellectu, ex electione voluntatis, cum sit intimatio quædam facta inferiori membro de executione voluntatis. Denique cum hoc ipso practico iudicio, seu imperio intellectus consentiens voluntas, re ipsa mouet & applicat potentiam ad executionem, quæ applicatio vsus appellatur.

Coroll. 4. Licet intellectus in actibus suis per se liber non sit, multum tamen pendet à libera motione voluntatis: tum quia voluntas intellectum applicat ad hoc vel aliud obiectum, tum etiam propter sympathiam, quæ est inter voluntatem & intellectum, ut ad quod obiectum affectus voluntatis inclinatur, id etiam melius magisque appetendum intellectui appareat. 33.

CAP. III.

Quotuplex sit voluntarium seu liberum.

Voluntarium substantiæ Intellectualis vel est necessarium vel liberum. Strictè, quomodo beati in cælo necessario amant Deum: & infantes & amentes & ebrii voluntate sua necessario feruntur in